

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE “COSTIN C. KIRIȚESCU”
INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII

STRATEGIE POLITICI SOCIALE: ROMÂNIA 2013-2020

-Schiță-

COORDONATOR: Cătălin ZAMFIR

Filip ALEXANDRESCU, Daniel ARPINTE, Ciprian BĂDESCU, Cosmin BRICIU, Bogdan FICEAC, Alexandra GHEONDEA ELADI, Simona ILIE, Ioan MĂRGINEAN, Adina MIHĂILESCU, Ana Maria PREOTEASA, Mihnea PREOTESI, Mariana STANCIU, Simona Maria STĂNESCU, Manuela Sofia STĂNCULESCU, Monica ȘERBAN, Anabella Maria TÂRNOVAN, Elena ZAMFIR

București
Iunie 2013

Cuprins

Câteva considerații generale.....	3
Starea socială a României: 2013	6
1. Economia.....	6
2. Intervenție socială modestă a statului, complementară și compensatorie cu economia	9
Direcții și opțiuni ale politicii sociale pentru perioada 2013 – 2020.....	18
1. Fundamentul unei politici sociale sănătoase: o politică de creștere economică activă și coerentă.	18
2. Direcții și priorități ale politicii sociale pe perioada 2013-2020	18
Direcția 1: Menținerea, consolidarea și îmbunătățirea sistemului actual de protecție socială. ...	18
Direcția 2. Program de urgență absolută: scoaterea din starea de sărăcie/ marginalizare extremă a tinerei generații: copiii și adolescenții.	20
Direcția 3: Dezvoltări instituționale prin introducerea unui sistem coerent și eficient de servicii de asistență socială.....	21
Direcția 4: Programe sociale speciale: soluționarea rapidă a unor probleme punctuale grave...	22
Direcția 5: Program special pentru romi. Experiența trecută a demonstrat eficiența scăzută a programelor de suport pentru romi și caracterul prea general, neaplicativ al strategiilor.....	23
Direcția 6: Constituirea unui sistem de monitorizare a stării sociale a României și a problemelor sociale și evaluare a politicilor și programelor sociale.....	24
O concluzie:.....	25

România se confruntă cu o situație socială fără precedent în ultima jumătate de secol.

Cheia stă, desigur, în economie.

Întrebarea este însă ce trebuie să facă politica socială pentru a susține o relansare social-economică sănătoasă.

ICCV, considerând că este de datoria sa să sprijine Guvernul României în cristalizarea politicilor sale, supune unei discuții publice această *Schiță a strategiei de politică socială pentru anii 2013-2020*.

Invităm pe toți cei interesați să trimită opiniile lor în dezbaterea găzduită de Revista on line *Inovația Socială*.

Câteva considerații generale

Întreaga lume, România în special, se confruntă cu urgența de a revedea concepția de politică socială. Sunt noi probleme, noi amenințări, noi oportunități.

Politica socială este responsabilă de șase funcții:

- Gestionează *sistemul public de asigurare*: asigurările sociale, asigurările de sănătate, ajutorul de șomaj.
- Compensează discrepanțele dintre nevoi și resursele financiare individuale prin sistemul de *beneficii/ prestații sociale*. Componenta cea mai importantă o reprezintă politica de susținere a copiilor/ familiilor cu copii, o problemă colectivă prioritară.
- Organizează serviciile sociale de importanță colectivă: educația, sănătatea, serviciile de asistență socială.
- Asigură protecția socială a segmentelor sociale aflate în dificultăți cronice, grupurile vulnerabile, promovând mecanisme de *incluziune socială*.
- Dezvoltă programe speciale de soluționare/ prevenire a unor probleme sociale generate de contexte particulare. Exemple: cazul unor segmente ale populației de romi, care se confruntă cu dificultăți multiple de incluziune socială sau, încă actuala problemă a persoanelor fără acte de identitate.
- Dezvoltă/ susține programe de creștere a *calității vieții* întregii colectivități.

Alături de intervenția focalizată a statului prin funcțiile sale sociale, și alte componente ale societății dezvoltă acțiuni orientate spre diminuarea diferitelor probleme sociale: comunitatea, administrația publică, opinia publică, mass-media, inițiativele civice, școala, poliția, biserica, actorii economici. Toți acești factori contribuie la îmbunătățirea stării sociale a comunității.

În consecință, o strategie de politică socială nu trebuie să se reducă la ce fac instituțiile specializate ale statului, ci să cuprindă și *funcția de coordonare* a contribuțiilor tuturor actorilor sociali. Cu costuri reduse, se poate obține astfel un spor semnificativ de eficacitate.

Ce trebuie să facă statul pentru a îmbunătăți starea socială a României în perioada următoare ? Mai precis, cum trebuie elaborată *strategia de politică socială a României*, ținând seama de situația de criză social-economică cu care ne confruntăm?

- Să se bazeze pe o evaluare a situației sociale în momentul ZERO.
- Să identifice problemele/ segmenele de populație critice care trebuie avute în vedere pentru opțiunile strategice.
- Să evalueze periodic politicile sociale practicate.
- Să formuleze prioritățile de politică socială pentru perioada următoare.

Probleme financiare. De regulă, când se discută implementarea politicilor sociale, intervine adesea un blocaj referitor la posibilele rațiuni *financiare*.

- Trebuie avut în vedere faptul că, în ultimele decenii, în România politicile sociale sunt subfinanțate în raport cu modelul țărilor dezvoltate. În procesul de asumare a responsabilităților, în calitate de stat membru al UE, inevitabil efortul financiar trebuie aliniat și în domeniul politicilor sociale la standardele europene.
- Este necesară în permanență identificarea și stimularea resurselor extrabugetare de soluționare a problemelor sociale și de promovare a calității vieții prin:
 - Mobilizarea tuturor actorilor sociali care își pot aduce contribuția.
 - Lărgirea componentelor sociale ale activităților/ sistemelor sociale/ economice/ administrative ce presupun costuri relativ reduse. Exemple: creșterea funcțiilor sociale ale administrației publice locale; implicarea mai activă a școlii în realizarea unor obiective social-culturale.

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE “COSTIN C. KIRIȚESCU”

INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII

- Creșterea eficienței sistemului de politică socială: există cheltuieli inutile/ chiar deturnări de fonduri în sistemul de politică socială.
- Încurajarea și dezvoltarea pe termen lung a unor programe sociale care s-au dovedit a fi valoroase (economia socială este un bun exemplu).

Starea socială a României: 2013

Starea socială a României este rezultatul confluentei economiei și a politicilor sociale.

1. Economia

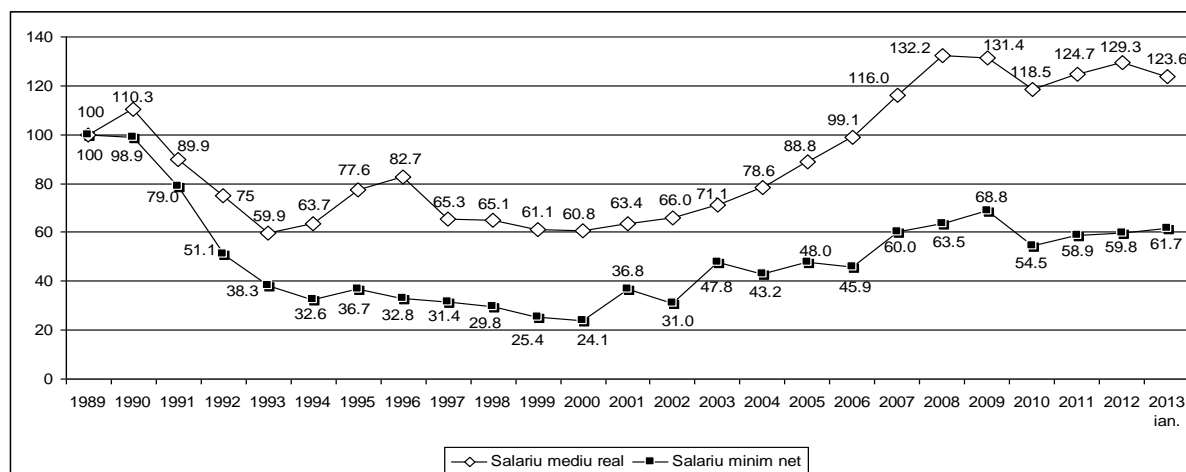
Economia, sursa principală a bunăstării, a cunoscut în ultimii 23 de ani căderi și reveniri modeste. România se plasează pe ultimele locuri în ierhia țărilor UE. Domeniul industrial a suferit o restrângere îngrijorătoare. Redresarea economiei după ultima criză este încă modestă și va putea atinge un nivel semnificativ doar pe termen mediu.

Efectele sociale au fost grave:

- Locurile de muncă salariale, care oferă venituri relativ stabile și decente, sursa cea mai importantă a bunăstării populației, își înjumătățesc numărul : **4,3 milioane** salariați în 2011. Reducerea masivă a zonei salariale a avut totodată drept consecință diminuarea severă a surselor bugetare pentru programele sociale.
- Creșterea explozivă a ocupațiilor nesalariale, nu a reprezentat o alternativă solidă la scăderea locurilor de muncă salariale, ea oferind venituri fluctuante, scăzute și neasociate cu asigurări sociale și medicale. Din populația ocupată în vârstă de 15-64 ani: lucrători pe cont propriu (**56%**) sau lucrători familiali neremunerați (**39%**), mulți în economia gri, sau patroni (**2%**).
- Apariția de noi forme de exploatare a muncii, cu riscul alunecării în zone delincvente.
- Deprecierea valorii muncii a fost, alături de lipsa oportunităților de ocupare, un factor principal al sărăcirii populației. Au apărut mari zone de muncă prost plătită cu efecte social-economice negative, greu de redresat. Salariile au cunoscut un proces rapid de polarizare. Dacă salariul mediu a crescut modest în 23 de ani (**124%**), salariul minim s-a *depreciat* dramatic, ajungând în 2013 la **62%** față de valoarea din punctul istoric de pornire, 1989.

Figură 1. Dinamica salariului mediu și a salariului minim: ca procent din valorile lor inițiale

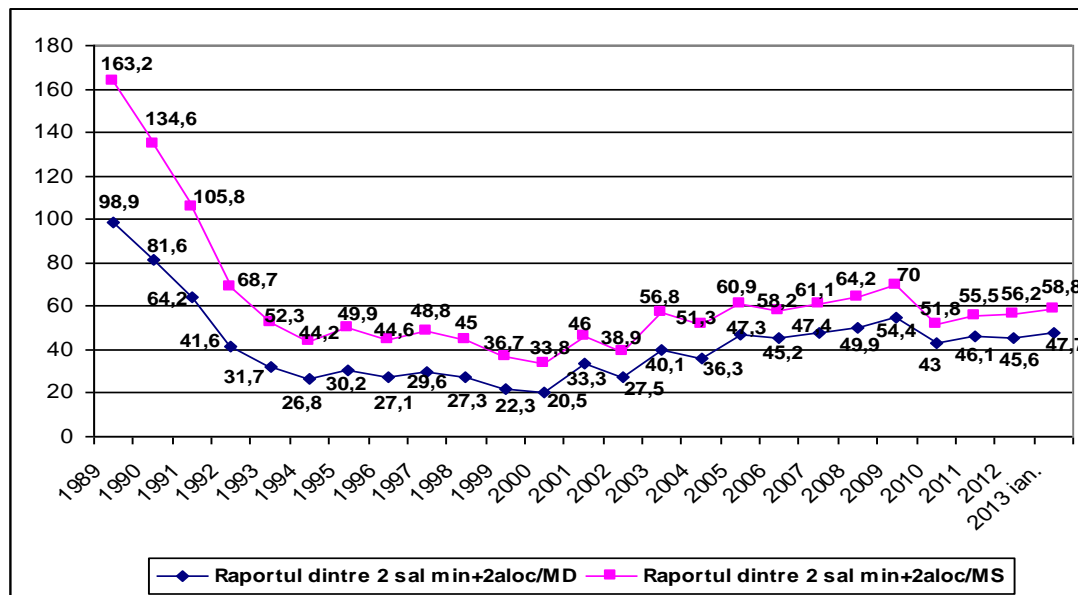
- Sărăcia cuprinde zone importante ale populației active economic, de regulă în zona ocupațiilor nesalariale, dar și în zona salarială. În România s-a înregistrat cea mai ridicată pondere a populației apte de muncă aflată în *sărăcia relativă* din UE: **19%** față de **8,9%** media UE. La salariați este 5,6% față de 6,5% medie UE, iar la ocupați dar nesalariați este 54,9% față de 23,7% media UE (Eurostat, ilc_iw01). Deținerea unui loc de muncă nu mai este o garanție a ieșirii/ evitării sărăcirii. Familiile care se bazează pe salarii mici se confruntă cu probleme de sărăcie.

Figura 2 indică ce s-a întâmpla în 23 de ani cu o familie cu 2 copii care se bazează pe 2 salarii minime, raportat la două praguri minime de trai: decent și de subzistență. Dacă o asemenea familie se plasa în 1989 la limita minimului decent de viață, în 2013 ea acoperă doar **48%** din coșul minim necesar unui trai decent și **59%** din coșul minim necesar subzistenței¹.

¹ICCV utilizează din 1990 o metodă de estimare a sărăciei absolute: metoda Barbu-Mihăilescu. Această metodă se fundează pe două coșuri minime de consum (*decent* și de *subzistență*) calculate pentru diferite tipuri de familii. Datele indică *ce procent* din cele două praguri de sărăcie (decent și subzistență) sunt acoperite de veniturile diferitelor tipuri de familie.

Figură 2. Familia din 4 persoane 2 salarii minime și 2 alocații pentru copii ca procent din minimul decent de viață și din minimul de subzistență

Tabel 1. Cât la sută din cele două praguri de sărăcie acoperă veniturile diferitelor tipuri de familii: 2013

	Nivel minim decent de viață		Nivel minim de subzistență	
	Sub minimul decent	Peste	Sub minimul de subzistență	Peste
2 persoane: 1 salariu minim+1 alocație copil	43,4%		55,7%	
2 persoane: 1 salariu mediu+1 alocație copil		126,7%		162,6%
3 persoane: 2 salarii minime+1 aloc.copil	54,7%		67,3%	
3 persoane: 2 salarii medii+1 aloc.copil		163,7%		201,5%
4 persoane: 2 salarii minime+ 2 alocații copil	47,7%		58,8%	
4 persoane: 2 salarii medii+ 2 alocații copil		139,2		171,5
5 persoane: 2 salarii minime+ 3 alocații copii	42,1		52,5	
5 persoane: 2 salarii medii+ 3 alocații copii		119,6		149,6

2 persoană: 1 pensie medie	65,9		82,4	
2 persoane: 2 pensii medii		131,7		164,8

Toate tipurile de familii cu salarii mici se afundă în 2013 în sărăcie. Doar familiile cu salarii medii se plasează ceva peste nivelele modeste de viață, dar și ele prezintă un grad ridicat de vulnerabilitate.

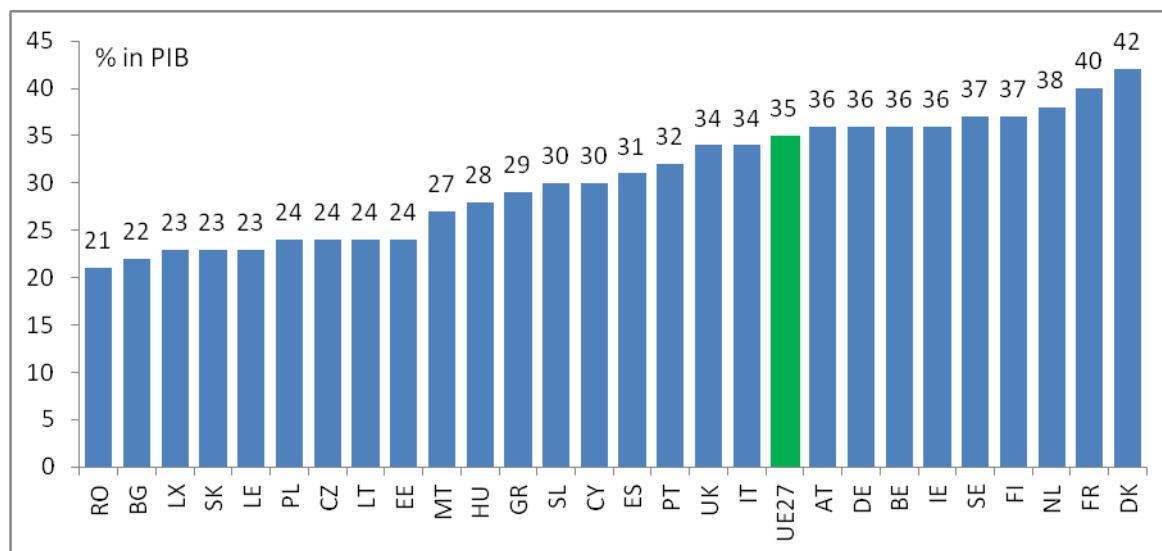
- **Altă sursă de sărăcire: îndatorarea colectivă și individuală.** În a doua parte a anului 2006, potrivit datelor publicate de Banca Națională a României, pentru prima dată, populația României a ajuns în postura de debitor net față de bănci. Creditul a atins valoarea de 9,6 mld. euro, în timp ce economiile populației au rămas la valoarea de 9 mld. euro.
- **Migrația pentru muncă,** în general pe perioade limitate, doar a unor membri ai familiilor, a îmbunătățit standardul de viață al respectivelor familii, dar a generat riscuri importante pentru copiii rămași în țară, lipsiți de suportul familiilor extinse și al serviciilor de asistență socială.

2. Intervenție socială modestă a statului, complementară și compensatorie cu economia

Cheltuielile sociale publice sunt, nu numai în termeni absoluți, dar și relativi, ca procent din PIB, cele mai scăzute din UE: **21%** în România față de media UE de **35%** și **22%** în Bulgaria (Fig. 3).

Figură. 3 Cheltuieli publice sociale în România și în UE: 2010

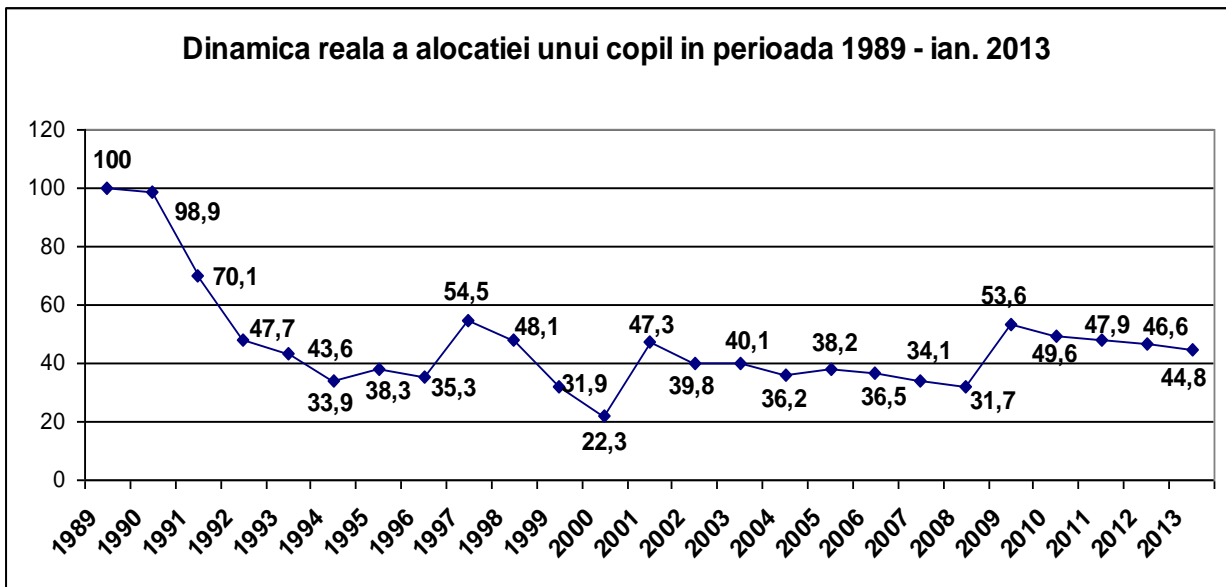
Sursa: Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00098&plugin=1>)

- Diferențele se mențin și în distribuția bugetului. România atribuie în 2010 35,9% din buget pentru protecția socială, fiind una dintre țările cele mai zgârcite din UE: față de mediile EU27 – 39,9%, cu un maxim de 49,9% (Danemarca); 36,2% (Bulgaria) și un minim de 26,1% (Cipru). Și politica de susținere a sănătății are un nivel bugetar scăzut: 8,6% față de EU27 (14,9) sau Bulgaria (12,9).
- Resursele financiare scăzute se datorează mai multor factori. Un factor important îl reprezintă și *politica irațională de îndatorare publică*. După o lungă perioadă în care datoria publică a României s-a plasat la un nivel scăzut, în 2010, România s-a îndatorat cu 20 miliarde euro, fără o explicație clară a necesității și a utilizării banilor. Îndatorarea de atunci grevează în următorii ani bugetul național.
 - **Politicile ocupaționale active** nu s-au dovedit capabile să compenseze semnificativ deficitul de oportunități ocupaționale.
 - **Ajutorul de șomaj**. Șomajul a devenit cronic și s-a transformat în *neocupare*, perioadă lipsită de ajutor de șomaj și de asigurări de sănătate. Condițiile restrictive de eligibilitate pentru obținerea ajutorului de șomaj au condus și la înregistrarea redusă a șomajului. Neocuparea reală este mult mai mare decât ce ar sugera datele oficiale de șomaj. În condițiile în care oferta de locuri de muncă salariale a rămas foarte scăzută, starea de șomaj devine rapid o stare cronică de neocupare, adâncind sărăcia și excluziunea socială.

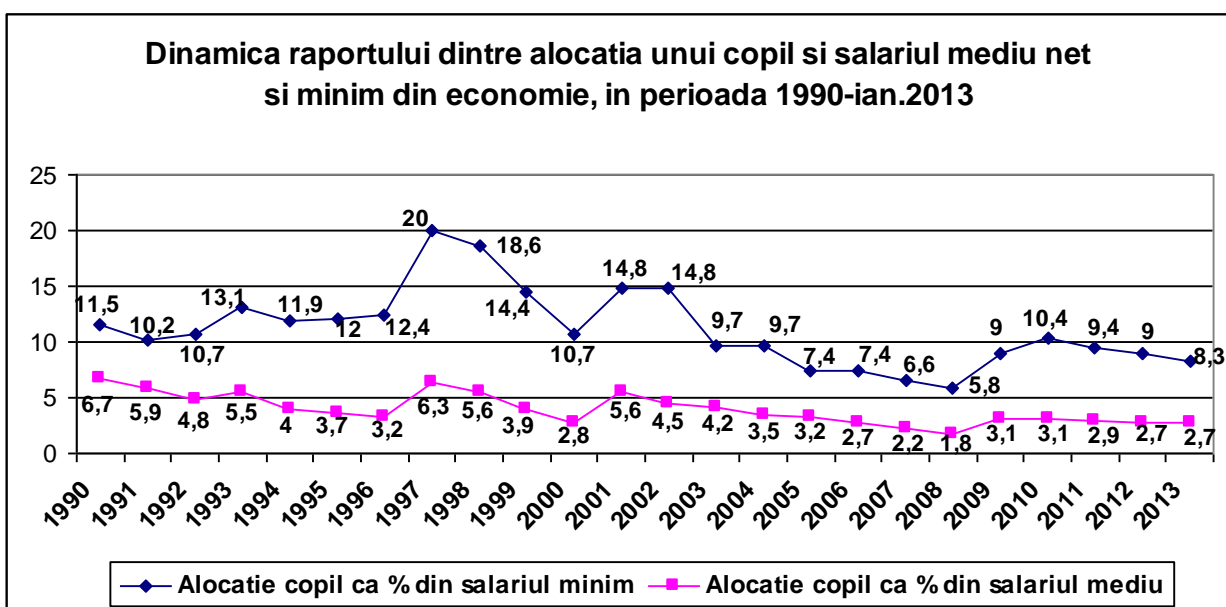
- **Alocația pentru copii**, principala formă de suport pentru familiile cu copii, acunoscute o tendință istorică de erodare ca valoare: în 2013 ea reprezintă 44% din valoarea sa inițială.

Figură 4. Erodarea valorii reale a alocației pentru copil în ultimii 23 ani

Alocația pentru copii s-a depreciat în raport cu veniturile salariale. Dacă în 1990 alocația reprezenta 11,5% din salariul minim, în 2013 ea este de 8,3%; față de salariul mediu scăderea este și mai importantă: de la 6,7% la 2,7% (Fig. 5).

Figură 5. Dinamica alocației pentru copii raportată la salariul minim și mediu.

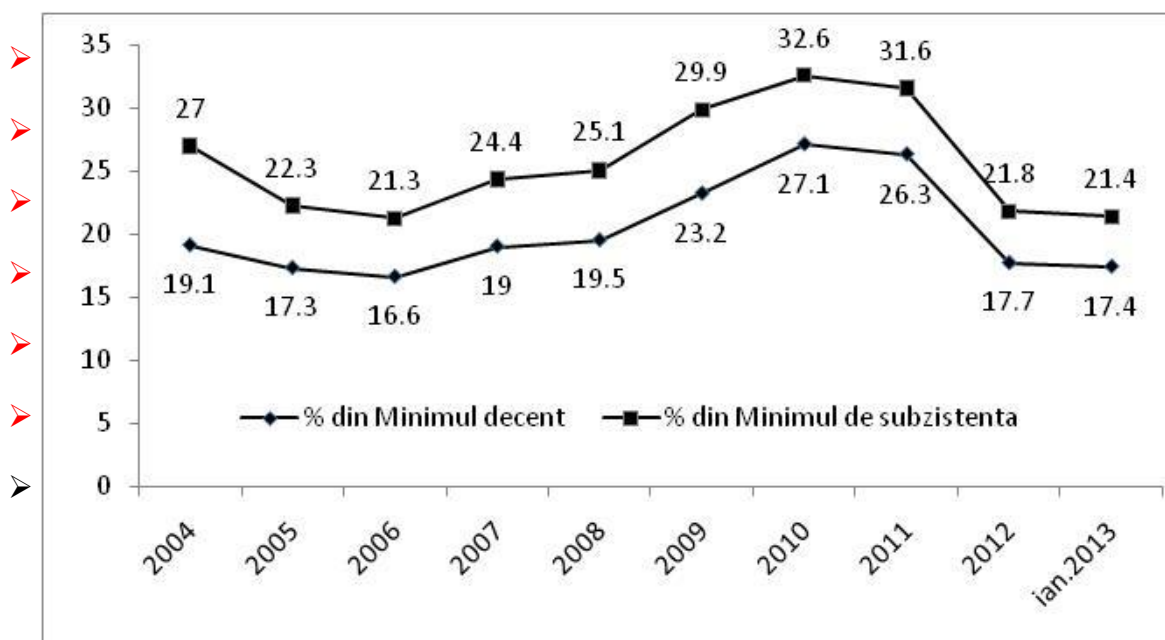

Analizele făcute în ICCV conclud că datorită valorii în scădere a alocațiilor pentru copii, acestea reduc/ previn modest sărăcirea între 3-10 puncte procentuale.

Complementar, erodarea serviciilor sociale (educație, cultură și sănătate) a afectat nu numai calitatea educației și a serviciilor medicale, dar a grevat suplimentar, prin marketizarea unor componente importante, bugetele familiilor.

- **Venitul minim garantat (VMG)**, la un cuantum foarte scăzut, asigură în cel mai bun caz o supraviețuire precară și degradantă. Pentru o familie din 2 persoane adulte și doi copii, lipsite de orice resurse financiare, VMG oferă un suport care nu depășește o treime din minimumul necesar unei simple supraviețuirii (Fig. 6). Completarea familiilor cu ajutorul social cu activități economice informale/ ocazionale le reduce puțin dificultățile, dar le fixează într-o stare socială maginală cronică, cu șanse reduse în viitor de incluziune economică și socială.

Figură 6. Familia de 4 persoane, cu doi copii, beneficiară de VMG

- **Tolerarea corupției** din ultimii 23 de ani a reprezentat un factor important de sărăcire și de distorsionare a economiei.
- **Mecanismele publice de protecție a consumatorului** nu par a fi oferit protecția socială pentru care au fost create.

Imaginea publică a OPC este mai degrabă negativă: i se impută frecvent pasivitatea în apărarea consumatorului. Deși promovarea concurenței în economie a fost un obiectiv politic central, ca mecanism reglator al prețurilor, intervenția distorsionantă a monopolurilor este substanțială: în domenii ale carburanților, telefoniei fixe și mobile, al distribuției de electricitate, gaze naturale, energie termică sau al distribuției anumitor medicamente. Un caz care a explodat în opinia publică: în România, statul impune cele mai mici prețuri maxime din Europa la vânzarea medicamentelor. Dar plafonarea prețului în loc de a proteja pe pacienți a creat penurie. Medicamentele ieftine sunt cumpărate înainte de a intra în farmacii de “băieții deștepți” și revândute la export pentru profit. Efectul cumulat este acela că pacienții rămân fără medicamentele necesare, iar profiturile ajung în buzunarele speculanților: criza citostaticelor, criza morfinei rapide ș.a.

- **Probleme sociale** de o mare gravitate sunt adesea ignorate de sistemul public sau intervenția sistemului public este marginală: persoane, mai ales copii, fără identitate, abandonul școlar în creștere.

Efectul cumulat al acestor factori asupra stării sociale a României:

1. Instalarea unui nivel ridicat de sărăcie

În momentul actual nu există o metodă de estimare a dimensiunilor și a gradului (profundității) sărăciei.

Metoda sărăciei relative, folosită curent de statistica UE.

Conform datelor furnizate de UE, în 2011, statele cele mai afectate de riscul *sărăciei relative* sunt România (**22,2%** săraci) și Bulgaria (**22,3%** săraci), urmate de Spania (**21,8%**), Grecia (**21,4%**), și Letonia (**21,3%** în 2010). Pentru România, datorită nivelului scăzut al veniturilor familiilor, indicatorul de sărăcie relativă (câte familii se plasează *sub 60% din venitul median*) poate crea o imagine falsă. Și cei care nu sunt încadrați ca săraci *relativ* la ceilalți, pot fi săraci absolut. Profundimea sărăciei relative în România este de asemenea între cele mai mari din UE (**31%** față de media UE **23,3%**, Eurostat, tsdsc250).

Metoda excluziunii sociale. UE, pentru a corecta limitele metodologiei sărăciei relative, propune un indicator care combină riscul de sărăcie relativă cu cel de excluziune

socială². Și acest indicator plasează România printre locurile cele mai defavorabile ale UE: în 2011, **40,3%** din populația României se afla în risc de sărăcie și excluziune socială (față de **24,2%** media UE, cu un maxim atins în Bulgaria, **49,1%**) (Eurostat, tsdsc100).

Luând în considerare aceste date, coroborate cu calculele făcute în ICCV, se poate estima că în prezent se constituie o zonă care tinde să cuprindă până la jumătate din populația țării, caracterizată prin sărăcie sau la marginea sărăcirii, cu deficite severe de oportunități de viață decentă.

Metoda normativă a fost elaborată și aplicată la începutul anilor 90 în ICCV (metoda Barbu). Metoda are ca instrument principal definirea a două praguri de sărăcie (coșuri de consum): un consum minim necesar pentru un trai *decent*, respectiv unul de *subzistență*. Între 1991-93 ICCV a reușit să realizeze 3 estimări pe eșantioane naționale ale sărăciei utilizând metoda normativă. Mai laborioasă și dificil acceptată oficial, ea continuă să fie utilizată în ICCV în analiza riscului de sărăcie pentru diferite tipuri de familii (metoda Barbu-Mihăilescu). Această metodă oferă posibilitatea de a determina dinamica riscului de sărăcie pe perioade lungi de timp.

După 1995 INS a utilizat o altă metodologie, bazată pe o combinație între metoda sărăciei realtive și cea normativă. Unii experți o critică pe motiv că rezultatele ei tind să se depărteze de realitate.

2. Apariția, consolidarea și extinderea unor pungi de sărăcie extremă, fără șanse de îmbunătățire a situației.

Asemenea pungi se găsesc în marile orașe (comunități care trăiesc din exploatarea gropilor de gunoi), dar și în orașe mici/ sate lipsite de oportunități economice, afundate în sărăcie cronică.

3. Extinderea grupurilor sociale afectate masiv de sărăcie și de degradare a condițiilor sociale:

² Riscul de excluziune, conform indicelui agregat propus de UE, este definit ca situația în care, urmare a resurselor materiale insuficiente, persoanele de 18+ se găsesc în cel puțin patru dintre următoarele situații: nu pot achita la timp, fara restanțe, utilități și alte obligatii curente; nu-și permit plata unei vacante de o saptamana pe an departe de casă; nu pot consuma carne, pui, peste (sau alt echivalent de proteina) cel puțin o data la doua zile; nu au posibilitatea de a face față, cu resursele proprii, unor cheltuieli neprevazute (echivalente cu 1/12 din valoarea pragului national de saracie); nu dețin un telefon fix sau mobil; nu dețin un televizor color; nu dețin o mașină de spalat; nu dețin un autoturism personal; nu pot asigura plata încălzirii adecvate a locuinței.

- a. **Copiii**, resursa esențială a societății viitoare. Datele existente probează că segmentul social al copiilor este cel mai afectat de sărăcie. În România copiii sunt categoria cea mai afectată de sărăcia relativă (**48,7%**), față de media UE (**26,9%**) și Bulgaria (**44,6%**). (** Eurostat- Newsrelease, 21/2012 - 8 February 2012, At risk of poverty or social exclusion in the EU27). Între țările UE, țara noastră prezintă cea mai ridicată rată a sărăciei relative la **gospodăriile cu copii dependenți**, în creștere rapidă mai ales la cele cu 3 sau mai mulți copii: media UE **18%**, România **27%**, Bulgaria **25%** (** Combating poverty and social exclusion A statistical portrait of the EU, Eurostat, 2010).

Apariția fiecărui copil crește riscul alunecării în sărăcie. Rata sărăciei relative în anul 2011: familiile formate din doi adulți și un copil - **11,2%**, familiile din doi adulți cu doi copii **19,5%** și familiile din doi adulți cu trei sau mai mulți copii - **48,2%**.

Sărăcia copiilor nu trebuie considerată doar ca lipsă de mijloace de subzistență, ci și a oportunităților de creștere/ dezvoltare normală. Proportia copiilor săraci/ lipsiți de condiții de dezvoltare este grupul cel mai îngrijorător pentru posibilitățile României de dezvoltare.

În UE sunt și țări unde prin politici de protecție socială adresate familiilor cu copii, acestea reușesc mai frecvent decât familiile fără copii să depășească pragul sărăciei: Norvegia, Suedia, Finlanda, Lituania, Cipru, Estonia, Germania, Danemarca (** Eurostat, 2010).

Copiii cu situația cea mai gravă provin din:

- pungile de sărăcie extremă – copiii de aici sunt victime, fără șanse de incluziune socială.
- familiile cu sărăcie severă și cronică
- familii la marginea sărăciei, care nu pot oferi condițiile necesare unei dezvoltări normale copiilor lor
- familii afectate sever de condiții sociale adverse: monoparentale, dezorganizate, părinți plecați în străinătate sau aflați în închisoare
- starea de abandon, plasați în familii de substitut sau instituții de protecție socială

- copii care trăiesc în stradă, numărul acestora pare să fie în creștere. Nu există statistici oficiale ale numărului de copii și tineri care trăiesc pe străzi. În anul 2009, s-a realizat o estimare în trei orașe mari ale țării, București, Brașov și Constanța. Numărul de copii astfel identificați s-a ridicat la circa 1.400 (cu un minim de 800 și un maxim de 1.700). Marea majoritate sunt în capitală (în jur de 1.150)
 - copii cu dizabilități, în special cei fără părinți și/ sau din instituții de ocrotire
 - copii care au abandonat școala.
- b. **Tineri (18-25 ani)** care au avut, când erau copii, un start social deficitar, proveniți din familii dezorganizate sau din familii cu mulți copii, care nu au putut să le ofere condiții normale de dezvoltare; mai ales tinerii ieșiți din sistemul de protecție socială care nu mai primesc niciun sprijin.

Neocuparea tinerilor este cea mai ridicată. Rata de ocupare a tinerilor între 15-24 de ani este de doar 23,9% (INS, Tempo, 2011).

- c. **Femei:** mame singure, victime ale traficului de ființe umane, ale violenței în familie sau în societate, femei singure neocupate sau cu ocupare precară.
- d. **Vârstnicii:** în special singuri cu pensii mici sau fără pensii; vârstnici, bolnavi grav având nevoie de îngrijire sau aflați în instituții de îngrijire.
- e. **Persoane cu boli cronice grave,** necesitând costuri ridicate de îngrijire medicală și consiliere paleativă; **persoane cu dizabilități.**
- f. **Comunități izolate și sărace, fără oportunități ocupaționale.**
- g. **Victime ale înșelătoriei; sau aflați în situații grave de îndatorare la bănci.**

4. Alte probleme sociale grave:

- a. **Lipsa actelor de identitate**
- b. **Probleme cronice de locuire, agravate de sărăcie și de lipsa locuințelor sociale.**

c. Creșterea îndatorării populației, în condițiile scăderii predictibilității surselor de venituri din muncă.

În 2009 începe să crească solicitarea de credite. Faptul că patronii recurg la credite (36,4%) este un lucru normal. Dar îngrijorătoare este recurgerea la credite a altor categorii, în condițiile în care resursele lor financiare sunt scăzute și nesigure: salariați (23,9%), șomeri (13,5%), pensionari (9%). (Condițiile de viață ale populației din România în anul 2009, INS, 2010)

În 2009 începe să crească proporția celor care nu-și achită la timp, repetat, cheltuielile obligatorii: 1 părinte cu copii (**57,8%**), 2 adulți cu 3 sau mai mulți copii (**49%**), gospodării cu copii (**37,6%**), gospodării fără copii (**28,4%**).

Cele mai multe restanțe se înregistrează la achitarea cheltuielilor curente pentru întreținerea locuinței/ utilități (**49,4%**), a energiei electrice și abonamentul radio (**51,8%**) și a îngrijirii sănătății (**44,4%**).

d. Situația creată, în ultimii doi ani, de adoptarea unor criterii distructive la bacalaureat.

e. A apărut o problemă socială nouă: cum vor fi sprijiniți cei aproape 40% din ultimele două generații, să finalizeze, prin bacalaureat, liceul.

În anii 2011 și 2012, rata de promovare la examenul de bacalaureat a scăzut dramatic la 45%, respectiv 44%. Pentru doi ani consecutivi, dintr-o cohortă de circa 255.000 de persoane, mai puțin de 200.000 ajung să susțină examenul din pricina abandonului școlar, iar dintre aceștia doar circa 100.000 îl și promovează.

Direcții și opțiuni ale politicii sociale pentru perioada 2013 – 2020

1. Fundamentul unei politici sociale sănătoase: o politică de creștere economică activă și coerentă.

Două obiective sociale prioritare:

1. Creșterea ocupării locurilor de muncă, mai ales în sistemul salarial.
2. Creșterea valorii acordate muncii: o politică fiscală și salarială orientată spre susținerea creșterii veniturilor din muncă.

Direcțiile politicii economice pentru asigurarea unei economii stabile și active:

- Încurajarea acumulării de capital și a investițiilor naționale pentru a asigura stabilitatea economică și activizarea factorilor și a resurselor economice naționale.
- Susținerea lansării unor *întreprinderi de nișă* cu largi perspective de creștere și export (domeniul IT, agricultura bio, industria alimentară de nișă, industria mobilei ș.a.)
- Încurajarea întreprinderilor mici și mijlocii, a antreprenoriatului local.
- Încurajarea creșterii economice în zonele/ orașele cu deficit cronic de oportunități economice.
- Curățarea economiei de mecanismele de corupție.

2. Direcții și priorități ale politicii sociale pe perioada 2013-2020

Direcția 1: Menținerea, consolidarea și îmbunătățirea sistemului actual de protecție socială.

a. *Sistemul de pensii* trebuie îmbunătățit și consolidat.

- Pilonul II s-a dovedit a fi o opțiune slabă, cu efecte negative asupra Pilonului I, grevând artificial salariile. Se va evalua posibilitatea contopirii lui cu Pilonul I și cu Pilonul III.
- Eliberarea bugetului de asigurări sociale de componentele necontributorii. Acesta ar fi principalul mijloc disponibil pe termen scurt de însănătoșire a bugetului de asigurări sociale.

- Revenirea pensiilor ocupaționale în bugetele ministerelor. Sau, în bugetul de asigurări sociale, punerea lor pe principii contribuției, cu compensările necesare.
 - Eliminarea pensiilor speciale sub orice considerent (ex: Parlamentari, magistrați) și calculul pensiei după o formulă unică
 - Plata sumelor pentru pensiile sociale din bugetul asistenței sociale și nu din bugetul de asigurări sociale.
 - Desființarea excepțiilor de venituri netaxate, de ex. contractele de mandat ale unor manageri, plățile compensatorii, cele 3-20 de salarii de bază primite de militari la ieșirea la pensie sau cele 7 salarii primite de magistrați la ieșirea la pensie.
- b. *Sistemul de alocații pentru copii s-a dovedit a fi un mijloc important de compensare a sărăcirii accentuate a familiilor cu copii, mai ales în actualele condiții de criză socială. El trebuie menținut ca beneficiu social universal și îmbunătățit, pe cât este posibil, prin:*
- Cuplarea fermă a alocațiilor pentru copii cu responsabilizarea părinților. Acest lucru va putea fi realizat mai ales prin creșterea contribuției serviciilor de asistență socială comunitară și prin dezvoltarea funcțiilor sociale ale autorităților publice comunitare și ale școlii.
 - Completarea beneficiilor financiare pentru copii cu servicii sociale, care pot fi mai eficiente și mai focalizate.
 - Identificarea unor modalități de sprijin financiar pentru transportul public
- c. *Venitul Minim Garantat (VMG), indiferent de formele pe care le va lua, trebuie menținut și regândit din perspectiva creșterii eficacității sale sociale.*
- cuplarea lui fermă cu serviciile de asistență socială comunitară
 - creșterea componentei de activare socială și a capacității de muncă prin includerea beneficiarilor în activități de interes comunitar

- probabil, VMG-ul nu va putea fi crescut semnificativ. Dar va trebui completat cu servicii sociale la nivel comunitar (cantine sociale, masă pe roți, îngrijire la domiciliu, consiliere, formare profesională, servicii de sănătate etc.).
- d. *Toate celelalte beneficii și servicii sociale* trebuie menținute, îmbunătățite și sporită eficiența lor. Sistemul trebuie curățat de corupție și de programe slab eficiente.
- e. *Accesibilitatea sistemului de servicii sociale* **trebuie sporită, în special în mediul rural.**
- f. *Sistemul de asistență socială* trebuie populat cu specialiști cu o calificare corespunzătoare.

Direcția 2. Program de urgență absolută: scoaterea din starea de sărăcie/ marginalizare extremă a tinerei generații: copiii și adolescenții.

Justificare: *Resorbirea rapidă a zonelor de sărăcie care afectează advers șansele de incluziune socială/ dezvoltare personală a copiilor ar necesita un efort financiar important și depinde fundamental de șansele creșterii economice. Lichidarea sărăciei în formele sale grave (pungiile de sărăcie și excluziune socială consolidată) trebuie să fie un obiectiv de termen mediu și lung. Dar un asemenea program nu pare a fi realizabil semnificativ printr-o acțiune decisivă în momentul actual.*

Situația socială prezentă, demonstrează studiile realizate de ICCV, reprezintă un mecanism transgenerațional de perpetuare lărgită a sărăciei/ excluziunii sociale. Noua generație din aceste zone tinde să reproducă lărgit în viitor zonele de marginalizare socială. Acest cerc vicios poate fi spart doar prin dezvoltarea unui program special de suport pentru copiii și tinerii din aceste zone.

Programul va conține un pachet complex de servicii sociale adresate copiilor din aceste zone, cu funcții multiple: participare școlară, acordare de alimentație sănătoasă (programul *laptele și cornul*), dezvoltarea capacității de proiectare a dezvoltării personale. Efectul va fi extrem de pozitiv și asupra familiilor și a comunităților marginale: responsabilizarea lor, antrenarea în programe antisărăcie și incluziune socială, suport pentru dezvoltarea și integrarea socială a copiilor.

Calendar:

- Elaborarea unui program național : decembrie 2013. ICCV se oferă să coordoneze elaborarea unui asemenea program, împreună cu autoritățile publice.
- Implemenarea programului: 2014-2020

Direcția 3: Dezvoltări instituționale prin introducerea unui sistem coerent și eficient de servicii de asistență socială.

Întregul sistem de servicii de asistență socială trebuie fundat pe serviciile de asistență la nivel comunitar. Serviciile de asistență socială comunitară reprezintă calea cea mai sigură pentru creșterea eficienței întregului sistem de protecție socială.

În principal sistemul de servicii de asistență socială trebuie să meargă pe următoarele direcții:

- Activizarea responsabilității sociale a familiilor, a comunității, a administrației publice locale.
- Dezvoltarea funcțiilor sociale ale administrației publice locale.
- Revederea funcțiilor de asistență socială la nivel județean, regional și național. Plasarea unor instituții de asistență socială la nivel județean a îndepărtat serviciile de problemele reale ale comunităților, a accentuat tendințele de birocratizare, a scăzut eficiența activității lor.
- Înființarea unei *Comisii naționale de suport și monitorizare a calității serviciilor de asistență socială*, cu funcții de susținere tehnică, de soluționare a cazurilor deontologice de mal praxis, de monitorizare a calității serviciilor.
- Dezvoltarea relațiilor de cooperare între serviciile de asistență socială și școală. Un obiectiv esențial va fi dezvoltarea funcțiilor sociale de incluziune socială ale școlii, în cooperare cu serviciile de asistență socială. Introducerea asistentului social în școli, ca parte a corpului profesoral.

Calendar:

- Elaborarea unei strategii de dezvoltare a sistemului de servicii de asistență socială – Documentul-Programcare să conțină o concepție globală privitoare la sistemul de servicii de asistență socială: decembrie 2013.

- Revederea de urgență a Legii Asistenței sociale: septembrie 2013.
- Crearea *Comisiei naționale de suport tehnic și monitorizare a calității serviciilor de asistență socială*: decembrie 2013
- Implementarea sistemului: 2014 - 2016
- ICCV se oferă să contribuie la conceperea și implementarea programului.

Direcția 4: Programe sociale speciale: soluționarea rapidă a unor probleme punctuale grave.

- **Programul IDENTITATEA PERSONALĂ:** acte de identitate pentru toate persoanele. Programul: CINE SUNT EU ? ȘI EU EXIST, NU SUNT INVIZIBIL.
 - Termen: martie 2014
 - Responsabili: primăriile, poliția, asistenții sociali
- **Programe de suport pentru adolescenți/tineri. Programul: VREAU UN VIITOR. RĂSPUND PENTRU MINE.** În momentul actual există un deficit de concepție în această privință. Problemă urgentă: neînscierea școlară/ abandonul școlar. Fenomenul pare să ia amploare. E nevoie de o analiză a cauzelor/ factorilor și elaborarea unui program de intervenție.
 - Termen: decembrie 2013.
- **Elaborarea unui program de construcții de locuințe sociale.** La indicatorul *locuințe supraaglomerate*, România se plasează în 2009 pe al doilea loc: Lituania (57,7%), România (55,3), Ungaria (55,0%). (Eurostat, preluare din *riscograma.ro*, *Business Intelligence*, 15.01.2011)

Costul cumpărării apartamentelor a explodat, scăzând substanțial capacitatea de cumpărare a unei locuințe : apartament 2 camere : 1989 – 1 an și 8 luni, 2011 – 14 ani și 3 luni ; apartament 3 camere : 1989 – 2 ani și 6 luni, 2011 – 18 ani și 8 luni.

Calendar:

- Realizarea unei diagnoze a stării locuirii: decembrie 2013

- Elaborarea unei strategii de dezvoltare de locuințe sociale: martie 2014
- Realizarea unui stoc de locuințe sociale, la nivel de 75% din nevoi: 2020

- **Dezvoltarea unei politici salariale și a veniturilor.** O asemenea politică va trebui să aibă în vedere orizonturi de timp pe termen mediu și lung.

Decalajul dintre salariile din România și cele din UE are efecte negative asupra dezvoltării social-economice a țării.

Promovarea în diferite forme și grade a impozitării progresive este necesară și inevitabilă.

Direcția 5: Program special pentru romi. Experiența trecută a demonstrat eficiența scăzută a programelor de suport pentru romi și caracterul prea general, neaplicativ al strategiilor.

Se consolidează estimarea că o mare parte a problemelor social-economice ale romilor se întrepătrund cu cele ale restului populației, ele trebuind să fie tratate integrat cu programele dedicate întregii populații. Este nevoie de dezvoltarea unei concepții de includere a problemelor romilor în problematica social-economică a întregii populații, complementar cu dezvoltarea unor programe *complementare pentru romi* pe aspecte specifice.

Calendar:

- Revederea strategiilor/ programelor de suport pentru romi: *decembrie 2013*
- Realizarea unei evaluări globale a situației social-economice actuale a romilor.
- Implementarea unei politici sociale de suport pentru romi, integrate și complementare cu politica socială globală.

Direcția 6: Constituirea unui sistem de monitorizare a stării sociale a României și a problemelor sociale și evaluare a politicilor și programelor sociale.

Devine clar deficitul unei imagini globale, integrate și dinamice a stării sociale a României și a problemelor cu care societatea noastră se confruntă. Deciziile politice se fundează uneori mai mult pe experiență și intuiție și mai puțin pe date consolidate.

Există deja multe date, cu goluri de acoperit. Este necesar un sistem care să integreze datele existente într-o imagine coerentă.

Academia Română își poate asuma această sarcină de coordonare și sinteză a culegerii datelor relevante.

O concluzie:

În situația actuală de criză economică și socială, politica socială poate aduce o contribuție importantă la relansarea social-economică și politică a României.

Pentru a realiza această misiune, programul de politică socială trebuie să fie orientat de un obiectiv central: promovarea unei *societăți bune* în sensul definit de UE: o comunitate activă, coezivă și echilibrată social.